

Ársskýrsla Landbúnaðarsafns Íslands 2015

Inngangur: Árið 2015 varð fyrsta heila árið sem aðalsýning safnsins stóð í Halldórsfjósi. Gera má langa sögu stutta um það að flest fór þar eins og áætlað hafði verið. Lauk þorri gesta lofsorði á sýninguna og umhverfi hennar. Undirrituðum þykir raunar sem hin aldna fjósbygging hafi tekið sýningargripina í faðm sinn og myndað um þá notalega en áhrifamikla heild. Svo virðist, satt að segja, sem fjósið hafi beðið eftir sýningunni. Þetta fyrsta ár fór hvað safnsstarfið snerti að mestu í að vinna að smærri eftirhreytum flutninga og uppsetningar sýningarinnar.

Stjórn: Í stjórn safnsins sitja: Björn Þorsteinsson rektor LbhÍ sem er formaður stjórnar en aðrir aðalmenn í stjórninni eru Lilja Árnadóttir fltr. þjóðminjavarðar, Ragnar Frank Kristjánsson fltr. Borgarbyggðar, Haraldur Benediktsson fltr. Bændasamtaka Íslands og Arna Björg Bjarnadóttir fltr. ráðherra landbúnaðarmála. Haldnir voru tveir stjórnarfundur á árinu, þar af var annar aðalfundur stofnunarinnar.

Starfsfólk: Undirritaður bar ábyrgð á starfi safnsins skv. samningi sem var framlengdur til ársloka 2015. Þar er gert ráð fyrir 50 vinnustundum hans á mánuði við „störf sem honum eru falin af yfirstjórn skólans og lúta að umsjá með Landbúnaðarsafni Íslands“, eins og þar segir og er það framlag LbhÍ til verkefnisins. Safnið krefst þó mun meira vinnuframlags. Undirritaður hefur því einnig unnið safninu klukkulaus. Jóhannes Ellertsson vann að viðgerðum og viðhaldi safnmuna, svo og eftirliti með þeim.

Samkvæmt samstarfssamningi safnsins og Ullarselsins annaðist Selið almenna afgreiðslu safngesta. Undirritaður og Ragnildur Helga Jónsdóttir skiptu með sér móttöku og leiðsögn gestahópa sem voru venju fremur margir á árinu. Ásdís B. Geirdal var eins og áður gjaldkeri safnsins í sjálfbóðastarfi. Kristín Siemsen færir bókhald þess og setur upp ársreikning sem KPMG/Haraldur Reynisson endurskoðar. Þórunn Edda Bjarnadóttir annaðist sem fyrr ýmsa tölvuvinnslu fyrir safnið. Nokkrir sjálfbóðaliðar komu að einstökum verkum svo sem á undanförunum árum.

Opnunartími: Samræmdur var opnunartími safnsins og Ullarselsins þegar flutt var í hina „nýju“ og sameiginlegu aðstöðu. Sýningin og Selið eru nú opin alla daga 1. júní-31. ágúst kl. 11-17, en á öðrum tímum árs fimmtudaga, föstudaga og laugardaga kl. 13-17. Tekið var á móti hópum á öðrum tímum hafi sérstaklega verið um það beðið.

Aðsókn: Á árinu 2015 náði heildarfjöldi gesta fimm þúsundum (5030) og er það mesti gestafjöldi safnsins á ári hingað til. Gestafjöldgunin varð mest í skipulegum hópum innlendum er heimsóttu safnið, er fengu þá um leið nokkra kynningu á annarri búnaðartengdri starfsemi á Hvanneyri. Nokkrum gestahópum, flestum erlendum, var veitt formleg kynning á íslenskum landbúnaði og einstökum greinum hans með fyrirlestrum. Erlendir gestir voru um 600, álfka margir og árið á undan.

Safnkostur: Safnkostur óx um nær fimmtíu gripi á árinu. Safnið telur því, með fyrirvara um hvernig gripir eru taldir, nær 900 gripi, auk ljósmynda, bóka, bæklinga o.fl. Safnið er orðið dágott þversnið áhalda, gripa og tækja sem komu við sögu utan stokks en innangarðs búverka á árunum 1880-1970. Framboð muna er töluvert en reynt er að beita ströngu munavali, á grundvelli söfnunarstefnu safnsins, um leið og nokkur leit hefur verið gerð að gripum, munum og minjum sem sérstakan sess eiga í íslenskri landbúnaðarsögu tímabilsins eftir 1880.

Skráning: Haldin er rafræn ársbók fyrir safnið í hverja skráð eru öll aðföng og helstu atburðir í daglegu starfi þess. Áfram var færð sú rafræna skrá muna er tókst að koma upp á árinu 2010. Gera þarf átak í fullnaðarskráningu safnmuna.

Varðveisla/forvarsla: Haldið var áfram aðhlynningu allmargra gripa safnsins, sem m.a. fóru til til þess að auka við sýninguna frá hausti 2014. Naut safnið þá sem fyrr vöndunarins Jóhannesar Ellertssonar vélvirkja. Þarf undirritaður ekki, frekar en áður, að lýsa því hvíllik velgjörð þetta er safninu og framtíðarstarfi þess.

Rannsóknir og fræðsla: Sinnt hefur verið rannsóknum og fræðslu um búnaðarsöguleg atriði í tengslum við safnsstarfið. Á árinu 2015 var þessu einkum sinnt:

- *Ólafsdalsfélagið.* Í gildi er samstarfssamningur safnsins við félagið. Á grundvelli hans hefur verið unnið að skráningu ræktunarminja í Ólafsdal. Úrvinnsla hennar er nú að komast á lokastig. Verkinu stýrir Ragnhildur Helga Jónsdóttir.
- Almenningsfræðsla var veitt með ýmsum hætti, t.d. með sérstökum erindum fyrir erlenda og innlenda ferðamenn og fyrirspurnum fjölmiðla svarað, blaða, útvarps og sjónvarps, sjá annars hjálagðan lista um rit, erindi o.fl.
- Heimasíðu safnsins, www.landbunadarsafn.is þar sem reglulega eru birtar fréttir með fróðleik frá safninu, sem og á *face-book* síðu þess. Á heimasíðunni er líka að finna vefritið *Plóg* er birtir efnismeiri greinar um einstök tækisöguæfni. Áskrifendur að fréttum heimasíðu safnsins voru 926 í árslok 2015.
- Mikill tími undirritaðs fór í að ljúka ritun og útgáfu bókarinnar *Íslenskir sláttuhættir*. Verkið byggist að hluta á stuðningi og efni safnsins en er annars að langmestu leyti „einkaframkvæmd“.
- Undir lok ársins tók undirritaður til við að ljúka sögu *Mjólkurskólans á Hvanneyri og á Hvítárvöllum*, sem hann hefur haft lengi í smíðum. Verkið er unnið á sama rekstrargrunni og bókinn *Íslenskir sláttuhættir*.
- Áfram var unnið að því að draga saman söguatriði tengd fornum jarðræktarháttum sem og um sögu heyskaphátta á 20. öld. Hluti þeirrar vinnu er nauðsynleg öflun og skráning fróðleiks um einstaka safngripi en annað má fella undir sérstakar rannsóknir á verkháttasögu.

Fjárhagur: Ársreikningur 2015 mun liggja fyrir á útmánuðum 2016. Safnið hlaut styrk úr Safnasjóði @ 1.000 þkr., auk 400 þkr. til bókarútgáfu (*Íslenskir sláttuhættir*), og frá Borgarbyggð @ 764 þkr. Þá eru tekjur af aðgangseyri svo og sölu bóka undirritaðs, en fyrir þeim viðskiptum hefur grein verið gerð í fyrri ársskýrslum. Þá naut safnið velunnara svo sem Fergusonfélagsins er veitti safninu 300 þkr. styrk á árinu og 50 ára

búfræðinga frá Hvanneyrarskóla er færðu safninu 105 þkr. að gjöf „til þarfra verka“ eins og það var orðað.

Seint verður of mikið gert úr stuðningi Landbúnaðarháskólans sem um langan aldur hefur verið bakhjarl safnsins. Það var Bændaskólinn á Hvanneyri, forveri LbhÍ, er gerði safnið að þeirri stofnun sem það er. Safnið nýtur í fjölmörgu í starfsaðstöðu LbhÍ á Hvanneyri og hefur ómælt hagræði af náðbýli við hann. Þar á móti annast safnið hluta gestamóttöku og kynningar fyrir LbhÍ.

Annað: Af öðrum og afmarkaðri þáttum safnsstarfsins má nefna þessa:

- a. *Stjórnnum bændasamtakanna BÍ, LK og LS* var boðið í heimsókn til þess að skoða hina nýju sýningu og til kynningar á starfi safnsins. Allar þáðu boðin.
- b. Birtur var greinaflokkur undirritaðs og Lilju Árnadóttur munastjóra Þjóðminjasafns um Landbúnaðarsafnið, sögu þess, starf og þýðingu, í *Bændablaðinu* vorið 2015.
- c. Þann 6. júní var í safninu afhjúpuð lágmynd Péturs Bjarnasonar af *Guðmundi Jónssyni* skólastjóra og fyrsta ábyrgðarmanni Verkfærasafnsins á Hvanneyri. Myndin er gjöf búfræðinga frá 1963 til Bændaskólans/LbhÍ.
- d. Hlutur safnsins á *Safnadeigi* 17. maí var kynning á norskum áhrifum á framvindu íslensks landbúnaðar á 20. öld. Undirritaður hélt þá erindi um áhrifin og „afhjúpaðir“ voru við safnið tveir Skerpiplógar, er áttu áberandi en mjög stuttan kafla í íslenskri ræktunarsögu. Plógarnir voru norskir að hönnun og smíði og vöktu mikla athygli á sínum tíma.
- e. Með *Íslenskri erfðanefnd* var efnt til málþings á Degi kýrinnar 13. júní. Fór það fram í suðurhlöðu Halldórsfjóss.
- f. Í samvinnu við *Kvenfélagið 19. júní* var efnt til dagskrár þann 19. júní vegna 100 ára afmælis kosningaréttar kvenna. Ólöf Erla Bjarnadóttir setti upp í aðgangsrými Landbúnaðarsafns sýningu sína á mjólkurkönnum sem hún hefur unnið að hluta úr íslensku hráefni. Stóð sýning Ólafar Erlu fram í miðjan júlí. Í tengslum við opnun sýningarinnar hélt undirritaður erindi um Mjólkurskólann og rjómaþýsturnar frá Hvanneyri og Hvítárvöllum. Kvenfélagið gekkst síðan fyrir dagskrá í Skemmunni með sýningu, söng og kvennasöguerindi.
- g. Tekinn var þáttur í *Evrópska menningarminjadeginum* með stuttu orfláttunámskeiði og fleiri sláttuatriðum 11. júlí.
- h. *Hvanneyrarhátíð* var haldin 11. júlí, sbr. g-lið. Fornbifreiðafjelag Borgarfjarðar var gestur safnsins og safnið var opið gestum og gangandi, auk ýmissa annarra dagskráratriða. Gestir voru nokkuð á annað þúsund. Að frumkvæði safnsins hélt *Quintett Heimis Klemenzsonar* tónleika í Halldórhöllu um kvöldið. Hlaðan varð vettvangur ýmissa fleiri atburða á árinu, m.a. óperutónleika Margrétar Brynjarsdóttur 2. október og heimsóknar Landsþings Rotary-hreyfingarinnar 9. sama mánaðar.
- i. Á Hvanneyrarhátíðinni kom Sigmundur Davíð Gunnlaugsson forsætisráðherra og staðfesti formlega *fríðun Hvanneyrartorfunnar og næsta nágrennis*, en að henni hafði verið unnið með lögbundnum aðilum. Með sínum hætti er styður fríðunin með mikilvægum hætti varðveislu- og kynningarstarf Landbúnaðarsafns.
- j. Landbúnaðarsafn lagði undirrituðum lið við vinnslu og útgáfu bókarinnar *Íslenskir sláttuhættir* er út kom í september hjá Hinu íslenska bókmenntafélagi með ómetanlegum atbeina bókaútgáfunnar Opnu. Til verksins fékkst 400 þkr. styrkur úr Safnasjóði en auk þess tók safnið þátt í hluta kostnaðar við myndaöflun. Í staðinn afhenti undirritaður safninu 50 eintök bókarinnar til sölu á vegum þess, sjá nánar í ársreikningi 2015. Kynning á bókinni fór fram í safninu 14. október, en frumkynning í Bókabúð Máls og menningar í Reykjavík fór fram nokkrum dögum fyrir.
- k. Þann 14. desember var undirrituð samstarfsyfirlýsing safnsins við *Sögusetur íslenska hestsins* á Hólum í Hjaltadal.
- l. Í apríl var sett upp *leiðarmerki* safnsins / vegvísir sunnan Andakílsár sem lengi hafði verið leitað eftir heimild Vegagerðar til.
- m. Síðast **en ekki síst** ber að nefna *safnheimsóknir nemenda* leikskóla, grunnskóla, bændaskóla og háskóla, en tveir síðustu hóparnir frá LbhÍ komu í safnið svo sem venja hefur verið til formlegrar fræðslu um búnaðarsögu og þróun landbúnaðar.

Landbúnaðarsafn þakkar öllum hlutaðeigandi samstarf, liðveislu, heimsóknir og aðra vinsemd safninu veitta á árinu 2015 við að laga safnið og starfsemi þess að nýjum aðstæðum og að búa það undir framtíðarstarf við þær. Vonandi verður árið 2016 Landbúnaðarsafni Íslands einnig farsælt.

Hvanneyri 18. janúar 2016

Bjarni Guðmundsson

Kynningarefni tengt Landbúnaðarsafni

Ritgerðir 2015:

Bjarni Guðmundsson 2015. *Íslenskir sláttuhættir*. Hið ísl. bókmenntafélag. 352 bls.

- Skrífuþjósljár Torfa frá 1874 – fyrsta einkaleyfi Íslendinga. *Bændablaðið* 23. júlí 2015 – Ólafsdalsskólinn Fylgiblað, bls. 2.
- Um Landbúnaðarsafn Íslands. Greinasyrpa í *Bændablaðinu* 16. og 30. apríl og 13. maí og grein Lilju Árnadóttur sama efnis 28. maí.

Erindi 2015:

Bjarni Guðmundsson 2015. *Söngfélagið Bræðurnir – karlakórinn hans Bjarna Bjarnasonar á Skáney*. Erindi á minningartónleikum Karlaórsins Söngbræðra í Reykholtskirkju 19. apríl 2015.

- *Norsk áhrif á íslenskan landbúnað*. Erindi í Landbúnaðarsafni á Íslenska safnadeginum 17. maí 2015.
- *Guðmundur Jónsson og störf hans á sviði búnaðarframfara*. Erindi við afhjúpun lágmyndar af Guðmundi í Landbúnaðarsafni 6. júní 2015.
- *Mjólkurskólinn á Hvanneyri og Hvítárvöllum*. Erindi á dagskrá í tilefni 100 ára kosningaréttar kvenna, haldið á Hvanneyri 19. júní 2015.
- *Icelandic agriculture – an overview*. Erindi fyrir ferðahópna *Best of Iceland* á vegum Ferðaþjónustu bænda 12. maí, 23. júní og 21. júlí; Ragnhildur Helga Jónsdóttir flutti þessa fyrirlestra 11. og 25. ág. og 1. sept.
- *Atvinnumenning í Borgarfjarðarhéraði*. Erindi á Landsþingi Rotary-hreyfingarinnar í Borgarnesi 10. október 2015.
- *Íslenskir sláttuhættir*. Erindi hjá félaginu Minjar og saga í Þjóðminjasafninu 14. nóvember 2015.